

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дин Лиляна Симеонова за дисертационния труд на тема „Градовете в Южна Италия между Изтока и Запада (XI–XII в.)“ на Георги Димов, редовен докторант в Катедрата по стара история, тракология и средновековна история на Историческия факултет – СУ „Св. Климент Охридски“, за присъждане на научната и образователна степен „доктор“

Дисертационният труд се състои от увод, 10 глави, заключение, списък на използваните извори и изследвания, списък на съкращенията и илюстрации.

Темата и хронологическият обхват на работата са правилно зададени предвид промените (политически, социални и икономически), които преживява Южна Италия към края на т. нар. Високо Средновековие. В основата на тези промени са: а/ изчезването на основни играчи (Византия и арабите) от политическата сцена на Южна Италия и Сицилия и появата на нови политически фактори (най-напред норманите, а след тях – и Хоенщауфените); б/ особеностите в икономическото развитие на региона и нарастващото имуществено и социално разслоение сред градското население. Вследствие на всичко това настъпват и промени както във физическия и икономическия облик на градовете, така и във формата на тяхното управление.

Въпреки че историята на Апенините винаги е била свързана – по един или друг начин – с тази на Балканите, у нас изследванията върху италианското Средновековие все още са твърде малко на брой. Дори и в западноевропейската историография темата за развитието на южноиталианските градове през Средновековието все още чака своя обобщаващ труд, който да предложи отговори на някои засега неизяснени въпроси (напр. защо в търговията със Северна Африка, Близкия Изток и Византия още през VIII–IX в. „парвенюто“ Амалфи измества стария, утвърден търговски и културен център Неапол, с неговата голяма късноантична колония от „сирийски“ търговци; или защо след като егалитарната система *colonna* за финансирането на презморски търговски начинания е спомогнала толкова много за разцвета на амалфитанската търговия през X–XI в., през следващия XII в. тя се оказва реформирана не от южноиталианците, а от северноиталианците и се прилага най-успешно от генуезците и т.н.). С други думи, чрез избора на тема за дисертационен си труд Г. Димов насочва вниманието към редица важни въпроси от развитието на Южна Италия през XI–XII в., като на някои от тези въпроси съвременната наука все още не е дала задоволителни отговори.

Основните цели на изследването са дефинирани, както следва: да се проследи развитието на градовете в Южна Италия под властта на норманите и след това – на Хоенщауфените; да се изследват промените в градската икономика през XI–XII в. и свързаните с тях процеси (засилваща се социална стратификация на градското население, промяна в облика на градовете, връзките на градовете с „новите синьори“ и т.н.). Още в увода докторантът заявява, че в хода на изследването си ще държи сметка за два фактора, които са от решаващо значение за развитието на

южноиталианските градове през XI–XII в. На първо място, това са различията на тези градове по отношение на тяхното устройство, начина им на управление, стопанската им дейност и етническият състав на населението им в навечерието на завладяването на Южна Италия и Сицилия от норманите. На второ място, това е взаимосвързката между развитието на градовете и политическите процеси, които протичат в тази част на Италийския полуостров през XI–XII в. По-спорно е намерението на дисертанта да предложи „нова хронология“ на норманското владичество в Южна Италия и Сицилия.

Сложността на материята се подсилва от пословичния недостиг на писмени сведения: макар и немалко на брой, те са разпръснати из множество извори от различен вид и с различна степен на достоверност. Дисертантът определя метода си на изследване като интердисциплинарен, т.е. съчетаващ сравнителния анализ на писмените извори с данни от археологията, нумизматиката, сфрагистиката, архитектурата. В определени случаи Г. Димов привежда резултати и от поленологични, остеологични и др. изследвания, а това дава възможност за един наистина комплексен подход към разглежданите проблеми.

В структурно отношение изследването на Г. Димов следва логиката на политическите събития от епохата и паралелно с това – на икономическото развитие на градовете, от момента на тяхното завладяване от норманите и установяването на определен тип взаимоотношения между градовете и новите господари до поставянето им под властта на династията на Хоенщауфените.

Като приноси на дисертационния труд може да се изтъкне изследването на: а/ политиката на новите нормански господари към южноиталианските градове през последната третина на XI и първата третина на XII в.; б/ елементите на градско самоуправление, появили се в резултат както от икономическия разцвет, така и от постепенното отслабване на властта на норманите върху градовете в Южна Италия през този период; в/ започналият от 30-те години на XII в. процес на ограничаване на градските свободи в Апулия и Кампания в резултат от все по-централизирания характер на управлението в Сицилианското кралство; г/ увеличаващият се фискален гнет, в т.ч. и с въвеждането на нови данъци и появата на кралските монополи в градовете – фактори, които на свой ред водят до икономически упадък и дори до аграризиране на едни и замиране на презморската търговия на други от тях; д/ ролята на големите манастири, които разширяват търговията си за сметка на градовете; е/ събитията, довели до установяване на властта на Хоенщауфените в Южна Италия. В допълнение са разгледани и някои проблеми, свързани със структурата на износа на южноиталианските градове, монетарната политика на сицилианските крале и отраженията ѝ върху икономиката на градовете, а също и ефектът от даването на търговски привилегии на северноиталиански търговци (на първо място – на генуезците) върху стопанството на Кампания и Апулия. Не по-малко интересни са и изводите на дисертанта относно промените в облика на южноиталианските градове – преди всичко в градската планировка и архитектура, а също така и по отношение на социалното разслоение на градското население.

Основният принос на дисертационния труд обаче се състои в това, че изброените процеси и явления са проследени не изолирано, а в тяхната взаимна обусловеност. Г. Димов не пропуска да отбележи и че докато някои от тях бележат края на една епоха в историята на Южна Италия, то други от тях още не са завършени в края на XII в., а по-скоро бележат тенденции, които ще получат своя завършен вид през следващите два века – през XIII–XIV в., когато италианският Юг ще се окаже видимо изостанал в сравнение с италианския Север.

Наред с изброяването на приносите на дисертацията ще си позволя да отправя и някои критики, които би трябвало да се вземат предвид от дисертанта в случай, че той реши да преработи труда си в монография. На първо място, в началото е добре да се подчертае ролята на византийската *реконкиста* за процъфтяването на южноиталианските градове и търговия през X и началото на XI в., тъй като благодарение на нея е отстранена арабската опасност и до голяма степен са преустановени междуособиците в тази част на Италийския полуостров. На второ място, трудът определено има нужда от освобождаване от немалко количество излишен материал. Т. напр. Трета глава „Норманската политика към завладените градове“ (88–141) съдържа много информация, която няма пряко отношение към темата на дисертацията – реално тази глава може да се съкрати до $\frac{1}{4}$ от сегашния си обем, за да се открие авторовата теза, а именно: каква все пак е политиката на норманите към завладените южноиталиански градове. Недоумение буди и употребата на някои термини – напр. „контаминация“ (!) на източни и западни влияния в южноиталианския урбанизъм. Трето, на някои места се забелязва прекалено „залитане“ по други автори, чиито тези се възприемат от дисертанта без необходимата доза критичност.

Като цяло смятам, че дисертационният труд има необходимите научни качества, за да бъде присъдена „докторска степен“ на неговия автор. Давам своя положителен вот за докторанта Георги Димов и призовавам почитаемото жури да му присъди научната и образователна степен „доктор“.

10.4.2014 г.

Подпис:

Проф. Л. Симеонова